

REDACTIONEEL

TMG biedt door de jaren heen, helaas, weinig artikelen over radiogeschiedenis – en trouwens evenmin over fotogeschiedenis. Dit nummer vormt daarop gelukkig enigszins een uitzondering.

In 2004 publiceerden Philomeen Lelieveldt en Jitse van Leeuwen op verzoek van de Vereniging Vrije Radio Nederland en de Stichting Bevordering Vrije Meningsuiting een rapport over de toekomst van de vrije autonome radio, een subgenre in ons radio-omroepbestel waar plaats is voor maatschappijkritische geluiden en eigenzinnige muziek. In dit nummer geven Lelieveldt en Van Leeuwen een geschiedenis van dit specifieke genre met aansprekende namen als Radio Patapoe en Koekoeroe Reedio, met veel aandacht voor de interactie tussen radiomakers, hun achterban, en bredere maatschappelijke veranderingen.

Het artikel over autonome radio wordt geflankeerd door twee filmhistorische artikelen over filmgeschiedenis en door twee onderwerpen uit de televisiegeschiedenis.

De Georgische film *ELISO* werd in 1981 voor het eerst in Nederland vertoond tijdens het tiende Film International Festival Rotterdam, het latere IFFR. Na een bescheiden roulatie in datzelfde jaar dook de film in de daaropvolgende decennia slechts sporadisch op. Wat maakt, zo vraagt filmprogrammeur Peter Bosma zich af, dat sommige zwijgende films vaak vertoond worden (al dan niet in combinatie met muziek), en andere slechts af en toe boven water komen? Waar is de reputatie van klassieke, vaak vertoonde films eigenlijk op gebaseerd? In zijn artikel stelt Bosma dat voor het beantwoorden van die vragen niet zozeer gekeken moet worden naar de kwaliteit van de film, als wel naar het proces van reputatieverlening door de bij vertoning van zwijgende films betrokken groepen. Gezamenlijk bepalen zij, wat wij aan films te zien krijgen.

Er is, merkwaardig genoeg, nog weinig onderzoek gedaan naar de receptie van films door bioscoopbezoekers. Jan Baetens en Willem Hesling onderzochten aan de hand van een zeer uitgebreide vragenlijst de reactie van kijkers op *LUMUMBA*, een film uit 2000 over de gebeurtenissen rond de dood van Patrice Lumumba, eerste minister van de Democratische Republiek Congo in de jaren 1960-1961. Naast een onderzoek naar de publieke ontvangst van een (historische) film is het artikel tegelijkertijd ook een analyse van film als historische bron. De heterogeniteit aan responses is, zo concluderen de auteurs, nieuw bewijs voor de eigenzinnigheid van filmpublieken.

Voor veel historici en televisiekijkers gaat de legendarische uitzending *OPEN HET DORP* uit 1962 door voor de eerste *live* uitgezonden inzamelingsactie op de Nederlandse televisie. In zijn artikel toont Niek Pas overtuigend aan dat niet *OPEN HET DORP* maar *REDT EEN KIND*, uit 1959, met die eer mag strijken. ‘Redt een Kind’ was een door de *VPRO* georganiseerde liefdadigheidsactie voor Algerijnse vluchtelingen, slachtoffers van de Frans-Algerijnse onafhankelijkheidsoorlog. Een indringende tv-reportage zorgde voor een indrukwekkend financieel succes van de actie.

Tegelijkertijd markeerde de actie volgens veel tijdgenoten een nieuwe, meer volwassen fase in de nog jonge geschiedenis van de televisie.

Communicatiewetenschappers Piet Verhoeven en Brigitta Lops geven in hun artikel een langetermijn analyse van de manier waarop de televisie aandacht besteedt aan wetenschap. Ze doen dat aan de hand van twee verschillende wetenschapsprogramma's: AVRO'S VINGER AAN DE POLS en VPRO'S NOORDERLICHT. Op basis van deze twee programma's komen ze tot een boeiende fasering van wetenschapscommunicatie op tv, met als rode draad een steeds krachtiger tendens tot het bieden van *infotainment* en het volgen van de wetten van de medialogica.

Huub Wijfjes ten slotte schreef een in memoriam voor de in mei 2008 overleden journalist en pershistoricus H.J. Scheffer.

Dit is mijn laatste redactioneel. Vanwege een verandering in werkkring – in 2007 ben ik beleidsmedewerker aan de Technische Universiteit Delft geworden – treed ik terug als redacteur en redactievoorzitter van het *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*. En alhoewel ik in Delft met de afdeling Mediamatica betrokken blijf bij media, gaat het daarbij om de media van de toekomst en niet om de media van vroeger. Tijd dus om afscheid te nemen.

Het *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* heeft mijn carrière als techniek- en mediahistoricus bijna twintig jaar gemarkeerd. Mijn eerste ervaring met de voorloper van het tijdschrift, het *Jaarboek Mediageschiedenis*, dateert uit 1989, toen ik toenmalig redacteur Karel Dibbets benaderde met de vraag of ik mijn doctoraalscriptie over de gemeentelijke filmkeuring kon bewerken tot een artikel voor het *Jaarboek*. Dat kon, waarna het artikel in 1991 verscheen. Het plan voor een door mij te schrijven artikel over de geschiedenis van de transistorradio in Nederland (overigens in 2001 gepubliceerd), was voor toenmalig redacteur Huub Wijfjes aanleiding mij in 2000 te vragen voor het redacteurschap van *TMG*. Met het vertrek van Wijfjes en korte tijd later ook van Sonja de Leeuw, mocht ik mijzelf, ergens tussen 2001 en 2002, redactievoorzitter van *TMG* noemen.

In al die jaren dat ik jaarboek en tijdschrift mocht volgen, eerst vanaf de zijlijn, later dus ook van binnenuit, is de mediahistorische discipline aanzienlijk veranderd. Professionalisering, institutionalisering, internationalisering en digitalisering zijn de begrippen die dit proces kunnen omschrijven. In de tussentijd ging *TMG* over naar uitgeverij Boom, waarmee nu al een aantal jaren in goede verstandhouding wordt samengewerkt. Ook was de redactie een constante factor, een bont gezelschap van bevlogen historici uit alle universitaire windstreken met wie het bijzonder prettig vergaderen was. Ik ben er trots op hiervan deel te hebben uitgemaakt.

Gelukkig heeft de redactie in Bernadette Kester een sterke opvolger gevonden. Zij is de langstzittende redacteur en kent dus niet alleen het tijdschrift maar ook de mediahistorische discipline als geen ander. Die kennis is nodig, want wetenschappelijke tijdschriften staan onder druk, en ondanks het werk dat in de afgelopen decennia is verzet is mediageschiedenis nog steeds een vakgebied in ontwikkeling. Ik wens Bernadette veel plezier toe als redactievoorzitter en weet zeker dat het tijdschrift als platform van aansprekend mediahistorisch onderzoek door haar en de redactie met succes zal worden gecontinueerd.